

Figurázni kell!

Molnár Vilmos: Az ördög megint Csíkban

Csíkszereda, 2013, Bookart Kiadó

„Az ördög ugyan nem bír a csíkiakkal, de mikor csak teheti, beléköp a levesükbe” – zárul Molnár Vilmos új novelláskötetének címadó darabja. Azt gondolnánk, ez megint valami kisebbségi magyar keserves? Nem, nem: a székely furfang megint túljárt az ördög eszén, mint Tamási Áron híres novellájában (*Ördögváltozás Csíkban*), amelyre nem titkoltan utal Molnár elbeszélése, de a záró mondat nyilvánvalóvá teszi: az ördög újra és újra visszatérhet. Résen kell hát lenni. És nem árt hinni a csodákban, noha „mindig léteznek megátalkodottak, akik az égen időnként elhúzó repülő malacokban sem hisznek” (*Hagyma, avagy amikor nagyanyám varázslásra vetemedett*). Csoda és humor ráadásul ezen a tájékon kéz a kézben jár, ha nem, akkor legalábbis egymásba csimpszkodva. Mint a rendőrök: „Erősen pár-rendőrök ők ketten: ikrek.” Sőt mivel „végeredményben nincs rá törvény, hogy csak hatóság lehet iker”, az elfogandó Bélának is akad ikertestvére, ami igencsak bizonytalanra teszi a kézre kerítés törvényességét. „Szervek kicsit ingerültek” ilyenkor, s bizony „nem jó az, ha odatesz a szerv keménysége”. Ebből csak nyelvi furfanggal lehet kikecmeregni, meg is kérdezi egyik vagy másik szerv az előállítottaktól: „Aztán... melyikötök a bélább?” (*Béla kézre kerítése*).

A csoda legelőszőr is magától értetődő. „Csütörtök reggel Bereczki Paula háromnapos vízihullájának alakját felöltve megérkeztek a marslakók” (*Bereczki Paula esete a marslakókkal*). Pedig a csütörtök firleflancos egy nap, egy szerdára hirtelen péntek következett: „A csütörtök közben odalett valahova. Beadta a kulcsot, kipurcánt egészen. Csütörtököt mondott igazán. Úgyis mindig olyan

elmosódott volt. Olyan kelletlen, olyan semmilyen. Olyan senene. Várható volt, hogy egyszer végleg eltűnik (*Öregapám csütörtökje*).

Ezért: „Figurázni kell!”, de legalábbis valami furfanghoz folyamodni. Ennek mestere a nagyanya, „aki tényleg értett a gyógygyógyászokhoz, nem sarlatánkodott. A hagymafélékkel meg különösen fesztelen viszonyban állott” (*Hagyma, avagy amikor nagyanyám varázslásra vetemedett*). „Nagyanyám a legkritikusabb helyzetekben is tudta, mi a teendő, s ha mégsem, akkor szeretett kísérletezni” (*Történet Bolond Lináról és a Vörös Hadseregről, a tölteletes kontyáról meg nagyanyámról*).

Igen, akadnak olykor bizonyos problémák. Szükség is van rájuk egy-egy jó novellához: legyen honnan kiindulni. Afféle sólyom-motívum. Mert hát a világ rendje fel-felborul. Azért van szükség nagyanyára, furfangra, humorra vagy nyelvi ötletekre, hogy helyrebillenjen, ami odébb bakfincált. Hogy legyen rendje a világnak, amennyire lehet, meg amennyire kívánatos (semmit nem kell túlzásba vinni): „Nem gond, hogy hiányzik egy nap a hétből. [...] Úgy kerek a világ, hogy híja van. [...] Nincsen most már probléma, semmi. Nem is igen volt soha. Nincs is erőst ahogy legyen. Arra kell csak ügyelni, hogy ki ne hagyjon a figurázásból senki. Figurázzon, ha teheti, mindenki. Így aztán valahogy eltelik. Telik, teletetik” (*Öregapám csütörtökje*).

Telik, teletetik: úgyis mindent a nyelv működtet. A figurázás. Hogyan másként tudna egy író rendet tenni a világban, mint a nyelv által?! Molnár Vilmos pedig különleges adottságokkal bír, hogy a maga szolgálatába állítsa a nyelvet. Hajlítgassa, tekergetse, facsargassa. Mert hát mégsem a nyelv

a lényeg, hanem a világ működése. Még akkor is, ha hőse egy háromnapos vízihulla, akit megszálltak a marslakók. Akik föl akar-nak robbantani az atomerőművet. De Bereczki Paula, a sírból kikelt vízihulla inkább fodrászszalonba menne. Igazítani magán egyet s más.

Abszurdum? Nem, csak abszurd. Maga a lét mindennapos abszurditása. Bereczki Paula feltámadásában nincs semmi különleges: „A dolog minden fölösleges csinnadratta nélkül, keresetlen egyszerűséggel történt. [...] a Bereczki család sírja kettényílt, és *némi* ügyetlenkedő próbálkozás után kimászott belőle Paula. [...] Az ügyetlenkedés ebben az esetben érthető: egyrészt hosszabb ideig sírban feküdni mindig is *egyfajta* gémberedettséget eredményez az izmokban, másrészt több marslakó is szorulván Paulába, mozgásában *bizonyos* összehangolatlanság volt észlelhető.” A nyelv itt kurzíváltan működik (kiemelések – N. G.), a legjelentéktelenebb szócskák, módosító szavak és rokonaik működtetik a csodát. Nem Paula feltámadásáét, hanem azt a hihetetlen természetességet, ahogy az olvasó ezeket a csodákat fogadja, befogadja, elfogadja. S innentől már nem csoda, hogy Paula fodrászszalonba vágyik (miután volt szerelmét, aki miatt vízbe ölte magát, nem találja), hisz „a sírgödörben töltött eseménytelen, *minden kedélyességet nélkülöző* várakozás eléggé megviselte a külsejét” (kiemelés – N. G.).

Ha olykor vulgárisabb, kocsmai ízeket idéző a nyelv (hiszen a szereplők kocsmába is járnak, lásd a *Félig titkos történet* abszurdjának hétköznapi színhelyét), az előzékeny elbeszélő még elnézést is kér tőlünk: „Ám az ördögöt nem könnyű pontra tenni, nehezebb elkapni, mint sikamlós medúzát egy veder takonyban. Már bocsánattal legyen mondván” (*Az ördög megint Csíktán*). Elvégre e történetek elbeszélője mi is lehetnénk: közülünk való, nem tud semmivel sem többet vagy kevesebbet, ha nem számítjuk azt, hogy a nyelvi humor mestere. Meg a nyelvi groteszké. A különböző regiszterek megszólaltatásáé.

Úgy tud meghökkenteni, hogy hátra sem hőkölünk. Hiszen magától értetődő, hogy „Nagyanyám egy beleváló srác volt”, hogy csakis így kezdődhet a Bolond Lina története, ez a Molnár Vilmosnál ritka: történelmi időkbe kalauzol elbeszélés, amelynek főhőse egy *csergőóra*. Meg Bolond Lina, aki mint-ha egész nap zenére ingatná a fejét. Hiába, „erős volt benne a filing”. Meg a nagyanya, akivel a falu többi asszonya „nem voltak egy súlycsoport, na!”. Meg Ignác bá, aki egykori orosz hadifogolyként szót kellett volna értsen a muszkákkal. Csak hát addigra, hogy a katonák megérkeztek, elúzendő a lámpalázat, megivott néhány deci pálinkát, és csak annyit tud kinyögni: Haraso. Ennél aztán meg is maradt, egyébbel nem kísérletezett. Ezt viszont a biztonság kedvéért még kétszer-háromszor elismételte. Vér-szegény előadás volt, nem méltó a messi távolból idáig elzarándokolt igényes közönséghez.” Hogy mindehhez mi köze a csergőórának meg a töltelések kontynak – nem árulhatom el: még a muszkák sem voltak képesek a poént lelőni.

Nagyanya, hisz láthattuk már, beleváló srác meg nem egy súlycsoport, mitikus figura a kötetben. Ő a nagy Megoldó, afféle demiurgosz, archaikus hős meg boszorkány keveréke, de mindenesetre talpraesett asszonyosság, aki a rajontól érkező Jurcsák elvtárson is kifog, helyreállítva két falu békéjét. Legfőbb csodaszere a hagyma, a vöröshagymától a póréhagymán át a medvehagymáig. Meg a csavaros észjárás. Újabb és újabb rétegeket hánt le a megoldási lehetőségekből, amíg célt nem ér. Csiki Ursula Iguarán. Még a hokedlije is mitikus tárggyá válik: „Ő lett a SZÉK, a székek széke, minden székek leg-székebbike” (*Nagyanyám hokedlije*).

Négy novellatípus alkotja Molnár Vilmos új kötetét. Mindegyik ismerős korábbi kötetiből. A klasszikus, történetmesélő elbeszélés változatait kínálja a *Történet a Bolond Lina-ról...* és a *Hagyma, avagy amikor nagyanyám varázslásra vetemedett*. Remekül felépített cselekmény, élvezetes, a nyelvi humor leg-nemesebb fajtájával fűszerezett elbeszélés-

mód, találó karakterrajzok jellemzik ezeket az írásokat. A másik Molnár Vilmos-i kedvenc az abszurd: ezek az írások látszólag nem szólnak semmiről, nem történik bennük semmi, de az legalább meglepően. Itt a nyelv tobzódik, ereszt nyúlványokat, s közben észre sem vesszük, hogy a meghökkentő és humoros szinonima-halmazok, nyelvi játékok a leghetetlenebb ötleteket is természetessé varázsolják. Példa rá az *Öregapám csütörtökje*, *Nagyanyám hokedlije*, *A falvédőn*. S vannak novellák, amelyek e kettő vegyítését adják: a kiindulási helyzet abszurd, groteszk, csodaszerű, lehetetlen, de kifejlik belőle valamiféle cselekmény, van az elbeszélésnek világszerűsége, miközben a nyelvi játék itt is egyenrangú főszereplő. Ilyen a címadó elbeszélés, a *Bereczki Paula esete...* és a *Béla kézre kerítése*. A negyedik típus – ezt is ismerhetjük Molnár Vilmos korábbi köteteiből – az abszurd mese. Abszurd kiindulásihelyzet, kifordított mesei elemek, fejtetőre állított mesei hierarchiák – és, igen, megint csak, a nyelv sziporkázó játéka. A négy közül a legjobb a *Mese az alvóbajnokról*, amelyből megtudhatjuk, hogy „az alvás sem egy könnyű foglalkozás, már ha az ember hivatásszerűen akarja űzni”, márpedig Szundi-ország lakóinak, az álmoskáknek ez állampolgári köte-

lességük. Az ország rendjét a trónutódlás problémája zavarja csak meg, sok fejtörést okozva Szunyokrátész miniszterelnöknek. De minden jó, ha jó a vége, Szende Szenderke királykisasszonynak sikerült párt keríteni, „és boldogan aludtak, míg meg nem haltak, vagy amíg fel nem ébredtek”.

Molnár Vilmos amilyen üdítően egyedi jelensége a mai magyar kisprózának, annyira sok szálon kapcsolódik a magyar irodalom különböző hagyományaihoz. Humora modern, kevésbé megemelt, több regiszteren szóló folytatása a Tamási Áronénak. Hamisítatlan székely humor ez is, mai változatban. Nyelvi játéka: a szófacsarások, a szinonimák leleményes halmozása Lázár Ervinnel rokonítják. Az abszurd iránti érzéke és fogékonysága talán Páskándi Gézától eredeztethető. De ott érzem történetei mögött Tersánszky Józsi Jenő hatását, Karinthy Frigyes kéznyomát.

Az olvasó fizetéséről című válogatott kötetét óta tudtam: Molnár Vilmos remek prózaíró. *Az ördög megint Csíkban* így is továbblépés a pályán, az utóbbi évek egyik legjelentősebb kisprózagyűjteménye. Kevés írónk van, akinek ennyire félreismerhetetlen a hangja. Úgy is mondhatnám: *erős benne a fling*.

Nagy Gábor